

ZEMSKÝ ARCHIV V OPAVĚ

Základní charakteristika archivu

Zemský archiv v Opavě je třetím nejstarším a také třetím největším státním archivem v České republice. Plní funkci správního úřadu na úseku archivnictví a státního oblastního archivu pro území bývalého Severomoravského kraje, současně je však také historickým zemským archivem pro bývalé vévodství slezské. Tato skutečnost se významně odráží jak ve skladbě dokumentů v archivu uložených, tak i ve vlastní organizaci instituce, tvořené dnes sedmi odděleními centrály v Opavě a pobočkou v Olomouci. Od roku 2002 jsou organizačními články archivu také všechny státní okresní archivy na teritoriu Moravskoslezského a Olomouckého kraje. Zemský archiv dále metodicky řídí Archiv města Ostravy a další akreditované archivy zřízené v uvedených dvou krajích.

Kořeny Zemského archivu v Opavě sahají až do počátku 14. století, do doby konstituování samostatného opavského knížectví v čele s levobočnou linií rodu Přemyslovců. S ní je také spjat počátek kmenového fondu Slezský stavovský archiv, jehož řadu listin zahajují „zakládací“ privilegia knížectví z roku 1318. Součástí fondu jsou vedle značného počtu listin soubory zemských desk a dalších stavovských rukopisů opavského, krnovského a částečně i těšínského knížectví. K nejstarším fondům náležejí též listiny a další písemnosti slezských klášterů, zrušených za josefínských reforem. Rozdělení Slezska v roce 1742 vymezilo sběrnou oblast archivu na teritorium bývalého rakouského Slezska, přičemž k nejcennějším fondům z této doby patří registratura Královského úřadu v Opavě a zvláště pak elaboráty slezských katastrů, počínající katastrem karolinským z dvacátých let 18. století. Politickou správu a samosprávu Slezska po roce 1850 reprezentují především rozsáhlé fondy zemské vlády, zemského sněmu a zemského výboru.

Probuzení zájmu o dějiny tehdejšího Rakouského Slezska vedlo ve 2. polovině 19. století k soustředění zemských písemností v budově zemského sněmu, v bývalé opavské jezuitské koleji a k jejich postupnému odbornému zpracování. V roce 1901 jmenoval zemský sněm prvního slezského zemského archiváře a od té doby se odvíjí historie archivu jakožto odborného ústavu. S výjimkou období 1938 - 1945, kdy byl archiv přetvořen v Říšský archiv pro opavský vládní obvod sudetské župy a umístěn v bývalém minoritském klášteře, byl vždy sídlem archivu tzv. Zemský dům na Sněmovní ulici v Opavě,

v němž jsou soustředěny nejvýznamnější fondy v rozsahu cca 10 běžných kilometrů. Vedle výše zmíněných zemských písemností jsou to četné fondy velkostatků a rodinných archivů, mezi nimiž přední místa zauímají Těšínská komora, Komorní ředitelství statků vratislavského biskupství na Jánském Vrchu a místodržitelství řádu německých rytířů v Bruntále, velmi využívaným fondem je též rodinný archiv knížat Lichnovských. Zastoupeny jsou rovněž historické archivy hospodářských podniků s písemnostmi od poloviny 19. století. Poválečnou dobu reprezentují zvláště fondy Moravskoslezský zemský národní výbor – expozitura v Ostravě, Severomoravský krajský národní výbor, Severomoravský krajský výbor KSČ a celá škála dalších správních, soudních, společenských i hospodářských fondů krajského charakteru. Úřední písemnosti doplňuje množství osobních fondů historiků, politiků i hospodářských činitelů Slezska, jakými byli např. Vincenc Prasek, Josef Zuka, Josef Koždoň či František Zíka. Významné jsou také archivní sbírky a mezi nimi především sbírka církevních a státních matrik s nejstarším svazkem založeným v roce 1571. Archiv spravuje též sbírky map a plánů, katastrálních map, typářů a odlitků pečeti apod. Rozsáhlá odborná archivní knihovna slouží nejen pracovníkům archivu a badatelům, ale také ji v hojně míře využívají studenti univerzit v Opavě a v Ostravě.

Počátek existence olomoucké pobočky archivu souvisí se zavedením krajského zřízení, kdy v roce 1950 vznikl Krajský archiv v Janovicích (u Rýmařova) jako archiv Olomouckého kraje se sídlem v janovickém zámku. Jeho pracoviště bylo i v Olomouci, v bývalém kanovníckém domě na Wurmově ul. č. 11. V r. 1954 došlo ke změně názvu na Státní archiv v Janovicích, který byl následně v souvislosti s územní reorganizací v r. 1960 spolu s olomouckým pracovištěm připojen jako pobočka k tehdejšímu Státnímu oblastnímu archivu v Opavě. V roce 1991 bylo v Olomouci započato se stavbou nové archivní budovy v ul. U Husova sboru. Objekt byl jako sídlo Státního okresního archivu v Olomouci a olomoucké pobočky Zemského archivu v Opavě slavnostně otevřen 15. prosince 1995. V následujících pěti letech proběhlo stěhování archiválií z Wurmovy ul. a z depozitářů na zámcích v Janovicích a Kroměříži a v roce 2000 pak byla pobočka v Janovicích zrušena.

Těžiště fondů uložených v olomoucké pobočce spočívá v písemnostech olomouckých církevních institucí - arcibiskupství, konzistoře, metropolitní kapituly (včetně sbírky rukopisů), lenního dvora a ústředního ředitelství arcibiskupských statků se sídlem v Kroměříži. Tyto archiválie jsou majetkem římskokatolické církve a archiv je spravuje na základě depozitní smlouvy. K dalším významným fondům patří mj. archiv staré olomoucké univerzity, část sbírky matrik, archivy bývalých velkostatků a na ně navazující písemnosti státních lesů a statků, rodinné archivy, jako např. Žerotínů či Kleinů, osobní fondy představitelů literárního, vědeckého a církevního života (O. F. Babler, A. Frel, J. Daňhelka), z novodobých fondů též Obchodní a živnostenská komora Olomouc nebo písemnosti průmyslových podniků, např. Moravia, Zora nebo Olšanské papírny.

V centrále Zemského archivu v Opavě a v jeho olomoucké pobočce uloženo celkem 2480 fondů o rozsahu více než 33 běžných kilometrů. V Opavě archiv ještě využívá samostatnou administrativní budovu na Olbrichově ul. 15 a restaurátorské pracoviště je umístěno v novém sídle opavského okresního archivu na Březinově ul. 6. Další archivní restaurátorské a konzervační dílny jsou situovány v Olomouci, Frýdku-Místku a Prostějově.

Kontaktní údaje

Zemský archiv v Opavě
Sněmovní 1
746 22 Opava
tel.: +420 553 607 240
e-mail: podatelna@zao.archives.cz

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc
U Husova sboru 10
771 11 Olomouc
tel.: + 420 585 236 241
e-mail: zapobočka@ol.archives.cz

ID datové schránky: yzmaix7
www: <http://www.archives.cz>

Provozní doba badatelen:	Pondělí	8:00 – 17:00
	Úterý	8:00 – 15:00
	Středa	8:00 – 17:00
	Čtvrtek	8:00 – 15:00

Odkaz na webové stránky:

<http://www.archives.cz/web/>
m